ע א ב ג מיי׳ פ״ט מהל׳

מתנחת עמיים הכי ה סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי" רנו סעיף ג: עא ד ה ו מיי שם הל' ו ז

:טוש"ע שם סעיף ד

טוש"ע שם סעיף ד: עב ז מיי פי״ד מהלי מכירה הלי ט סמג לארן קע טוש"ע ח"מ סיי רלא סעיף כז כח: עג ח ט מיי פ״ט מהלי

מתגלות עליים יטל יט סמג עשין קסב טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף ג: עד י מיי שם פ"ז הל' י

סי רמח סעיף ב: עה כ מיי שם הלי י והלי

מתנות עניים הל' ה

סמג שם טוש"ע י"ד

יל טוש"ע שם סעיף ל וסעיף ז: ל מ ג מיי׳ שם פ"ט

סל' ח ט סמג שם

טוש"ע י"ד סי' רנו סעיף א: עו ס ע מיי שם הלי יא

עד פ עניי שם סעיף ב: עד פ עניי שם הלי י טוש"ע שם סעיף א:

מוסף רש"י

שממשכנין על הצדקה. נוטלים משכונות על לדקה

שפסקו עליו וחינו נותנן, ואפיסקו עליו וחינו נותנן, ואפילו בע"ש. שהחדם טרוד (קדושין עווי). פורטיך, מרטות של נחשת שגבו

ללדקה

וכשמשהין

מחלידות לריך לפורטן בכסף

מחליאת מין נפורכן פכטן: (פטחים יג.) מחליפין פרוטות נחושת בסלעי כסף מפני שהפרוטות מתעפשות

ונפסלות (ב"מ לח.). תמחוי.

מאכל שגובין מבעלי בתים

לחלה לעניים בכל יום (שם)

מחכל לחם ומיני מחכל שגובין מחכל (פסחים יג.). ואין לחלק (פסחים יג.). ואין מוכרין לעצמן. שמח

יחשדום שלקחום בזול (שם).

מוסף תוספות

א. דהקופה דבר קצוב הוא על כל אחד ואחד,

ואין הגבאין מוסיפין ולא גורעין, אבל תמחוי אינו

גורעין, אבל תמחוי אינו דבר קצוב אלא לפי צורך שעה היא נגבית לעניי עולם. לי״ף, ב. לפיכך רשאין לשנותן לצרכי

רשאין לשנותן לצרכי ציבור. רכינו יונה. ג. היאך כפה אותו בשביל צדקה. מט:

כפה אחת בשביל בוקה. מוס' כתונות מט: T. דבדין מרומה צריך לחקור העדים בטוב עד

שיתבאר האמת ואז ידונו

שיובא האמון ואו יותו אותו לאמתו. מוס' מגילה טו: ה. ר"ל דשבעתיים היינו שבע כפול שבע, ושבעתיים כאור שבעת

ימים. מכפיל בעוד שבע.

שהן שמ"ג. ערוך. ועיין ריטב"א.

רבינו גרשום

נהרג בחרב מינויל. דמתלכלך בדמו: נגבית

בשנים. משום דמתחלקת

בשנים. משום דמתחלקת לעניי העיר ודבר קצוב הוא שיודעין כמה כל אחד ואחד צריך ליתן בקצוב ונותנין בשוה וליכא d) אלא סידורי בעלמא דגובין אלא סידורי בעלמא דגובין אותו גבאי צדקה מהם:

ומתחלקת בג'. מפני שהיא

י לזה אף מחלקי צדקה מרבין

לא' וממעטין לא' לפי שיראו צרכי עניים: גיבויו

וחילוקיו שוה. שגוביז מכל

א' לפי מה שידו משגת וכעין דין שמעיינין בדין על מי להרבות ועל מי למעט

משא"כ בקופה שאין גובין מכל אחד אלא לפי מה

שרוצה ליתן ⁵) וקרוב נותנין טרוב בשוה: לעשות קופה תמחוי. שאם ניתותר בקופה

יותר על צורך עניי העיר

מתנות עניים הל' ה סמג

:

מסורת הש"ם מ) וברכות ד: וש"נו. ב) ופאה

פ"ח מ"ז סנהדרין יו:], ג) שקלים פ"ה מ"ב,

ד) [קדושין עו:], ה) כתובות

ק) [בשחלתות פרשת תשח חיתה נרבנו אמרו מאי

ליתח וובן דכתיב ואוהביו כצאת השמש בגבורתו אלו יידה ופרנסי

העירו. **ט**) ומוספתה פהה

ו) ובילקוט ליתא וכן בע"י ליתאן, ז) נ"א להתם,

פדיון שבוים מצוה רבה. והא דאמר נפרק בני העיר (מגילה דף כו.) אין מוכרין ס"ת אלא ללמוד תורה ולישא אשה ולא קתני פדיון שנוים שמא מילתא דפשיטא היא ולא אינטריך למיתני: ומתחקקת בג' מפני שהיא בדיני ממונות. וא"ת מהאי טעמא

. נמי תהא נגבית בג׳

ופר"ת לפי שהיה ידוע סכום של כל אחד ואחד כמה יתן א:

ולשנותה לכל מה שירצו. נראה לר"ת דיכולים לשנותו אף לדבר הרשות אע"ג דאמרינן בערכין בפ"ק (דף ו: ושס) האי מאן דנדב שרגא לבי כנשתא אסור לשנותה לדבר הרשות ואמר נמי התם האומר פרוטה זו ללדקה עד שלא באה ליד הגבאי מותר לשנותה משבחה ליד הגבחי חסור לשנותה יי לדבר הרשות הכא שבני העיר משנים אותה שאני לפיכך מותר לשנותה אפילו לדבר הרשות ואפילו באה ליד הגבאי וכן היה ר"ת נוהג לתת מעות ההופה לשומרי העיר לפי שעל דעת בני העיר נותנים ב חותם: בי הא דרבא אבפיה. אחר היה עמו דאין עושין שררה על הלבור פחות מב׳ ולא חשיב ליה ° מפני כבודו של רבא: אכפיה לרב נתן. וא״תג והא בפרק כל הבשר (חולין

דף קי: ושם ד״ה כל) אמר כל מ״ע שמתן שכרה 0[כתובה] בלדה אין ב"ד של מטה מוזהרים עליה וגבי לדקה כתיב כי פתוח תפתח את ידך לו וכתיב כי בגלל הדבר הזה יברכך (דברים טו) ואר"ת דהאי כפיה בדברים כמו כפייה (ה) ועל בפרק נערה שנתפתתה (כתובות דף נג.) ועוד תירץ דהכא קבלו עליהם שיכופו אותן הגבאי ולר"י נראה דבלדקה כופין משום דאית בה לאו דכתיב בה לא תאמץ את לבבך ולא תקפוץ וגו׳ ולרילב״א נראה דהא דאין ב״ד מחהרין על מלות עשה שמתן י שכרן בלדה היינו דאין נענשין (וכן משמע בירושלמי דהמוכר את הספינה וההיא דכל הבשר (שם) דלא הוה מוקיר אבוה וכפתוחו ואמר להו שבקוהו ה"פ אינכם מוחהרין להכריחו עד שיעשה כשאר מצות עשה דחם ח"ל עשה סוכה ולולב ואינו עושה מכין אותו עד שתלא נפשו כדאמר בהכותב (כתובות דף פו: ושם) [וע"ע תום' כתובות מט: ד"ה אכפייה ומוס׳ חולין קי: ד״ה כלן: דרך אמת לאמתו. אמת לאפוקי דין מרומה אע״ג שהעדים מעידין אותו ₪[אין מחתכים אותון כיון שיודעים שמשקרים ד לדרשינן (בסנהדרין דף ו.) [ל"ל בשבועות ל:] לאמתו שלא יטו את הדין

[וע"ע חוס' מגילה טו: ד"ה זה] הרבים וגו' אלו ומצדיקי מלמדי תינוקות. אומר

ר"י דלריך לומר דרקיע מזהיר טפי מכוכבים דהא בס"פ אלו עוברין (פסחים מט: ושם ד"ה לא) משמע דגבאי לדקה עדיפי ממלמדי תינוקות דאמר לא מנא בת תלמיד חכם ישא בת גבאי נדקה לא מלא בת גבאי לדקה ישא בת מלמדי תינוקות ואריב"א כי מלא בפרקי דרבי אליעזר דרקיע

אדם שבאו עניים הרבה וכז תמחוי לקופה כמו כז: להתנות על המדות. להגדילו או למעטז מכמות שהיו: ועל השער. שאם היה אום בשהו עד זה ביו הוב הוכן הנוחר אקופו כשה! "ל יותוחה כי החורה היותר ק"א היכטכ לפנות החירה ולה וטכני אמים בה השער ביוקר רשאין להתנוח שילך בחל: העל שכר הפועלין. שאם נשכרין פועלים בג' פשיי ביום רשאין להתנוח שלא ישכרום אלא בב': ולהסיע על קיצתן. לקנוס על מי שעובר על תנאי שקצבו אנשי העיר: והם יקחו. ואין הם פחות משנים: שררות הוא דלא עבדי פחות משנים. כלומר דמשמע טעמו דשררות הוא דבעינן ב' ולא לשום דין ולא לשום עדות הלכך (הא) המוני מהמני אפי' ב' קרובים

שבי כולהו איתנהו ביה. שהוא ביד העכומ"ז לעשות בו כל חפלו אם למות [אם לחרב] אם לרעב: מפני שהוא כדיני ממונות. לעיין ולחת לכל אחד כפי טפלים התלויין בו: שגבויה וחלוקה שוה. בכל יום מדי יום ביום כדקתני לקמיה לפיכך אין גבויו בשנים שלא יצטרכו

לטרוח ולבקש את השלישי לחלק: דבי כנישתא. מחללות של בית הכנסת

לעשות הופה חמחוי. לחלק לעניי עולם אם ירבו עליהן: להחנות על המדום. להגדיל סאת העיר או להקטין: ועל השערים. שער חטין והיין שלא ימכרנה שנה זו יותר מכך וכך דמים: להסיע על קילחם. לקנום את העובר על קילת דבריהם להסיעם מדת דין תורה: הא הימוני מהימן. יחיד להיות גובר: שני חחים. לגבי המנותא כחד דמו: מאי שררותיה. דקופה דקאמרת עלה לפי שאין עושין שררה על הלבור כו׳: אפילו בע״ש. שיש פתחון פה לבעה"ב לומר טרוד אני: ופקדםי וגו'. אלמא אסור למשכן: אמיד. עשירי : גבאי לדקה. המשכילים אל דל מהו לריך: מלמדי תינוקות. מלדיקי רבים הן שמלמדין ומחנכין אותן בדרך טובה: שבקתיה להמנוסיך. שהיית רגיל ללמדם באמונה וללמד ולישב על גבם תמיד: דעתאי להתם. לתינוקות: ורבנן מחי. תלמידי חכמים העוסקים בתורה תמיד מאי כתיב בהו: לפרוש זה מוה. מפני החשד שלח יאמרו זה הגובה יחידי דעתו לגנוב: אבל זה פורש לחנות וזה לשער, זה לגבות מיושבי השער וזה לגבות מיושבי החנות ובלבד שיראו שניהן כאחד: לא ימנם למוך כיסו. שלא יאמרו מעות של לדקה הוא גונב: פורטין. פרוטות שגבו לוקחין דינרי כסף לפי שהפרוטות של נחושת מחלידות: וחין פורטין לעלמס. פן יחשדום שפורטין בזול: אין מוגין אותם שנים שנים. פן יאמרו שנים הוא נוטל ואינו מונה אלא אחד: אניפי

() יעב"ן, מ) וכ"ה בדפו"ין,

4 והם יקחו את הזהב ואת הַתְּבֵלֶת וְאֶת הָאִרְגְּמָן וְאֶת תּוֹלַעַת הַשְּׁנִי וְאֶת הַשֵּׁשׁ:

לְפָנֵי תִּכּוֹן וּפְקַדְתִּי עַל כָּל לחציו:

תום' ד"ה כי כו' מפני כבודו של רבא. וכעין דלימל צר"ה דף כנ ע"ב גיטין דף ג ע"ב סנהדרין דף 'ל ע"ב:

(h) גמ' רעב קשה מחרב איבעית אימא קרא ואיבעית אימא סברא אב"א סכרל הלי קל מלטער: (כ) שם ל"ל לאו הל האידנא תליסר שנין דלא חזיא לי: (ג) שם איו מוניו אותו שמים (ג) שם חין מונין חומן שמים שתים אלה: (ד) תום' ד"ה ולשנות' וכו' משבה' ליד הגבהי אסור לשנות' הכה כנ"ל ותיבות לדבר הרשות נמחק: (מ) ד"ה אנפיה וכו' נמחק: (מ) ד"ה אנפיה וכו' כמו כפייה רב פפא לרב יהודה נפ' נערה: (ו) בא"ד שמתן שכרה כתובה נלדה:

רבינו גרשום (המשר)

בקופה. ואפי׳ בע״ש דטרידי . אינשי בתיקון מאכלם: הא דאמיד. אם אומדין אותו שהוא עשיר וממאן ליתן ממשכנין אותו בעל כרחו והא דלא אמיד שאין לו מה ליתן אם (לוה) [ליה] ממשכנין עליו נאמר ופקדתי על כל לוחציו. שקל מיניה [ד' מאה] זוי לצדקה. דהוה אמיר . שמשכיל לדין הדין לאמתו. ומצדיקי הרבים אלו גבאי צדקה שמעשין בני אדם ליתן צדקה ומצדיקין אותן: שבקת לאומנותך. שהיה מלמד תינוקות כלומר אם היית מלמד עדייז לא היית מרמל לטמוד רגיוה: דטחי לזרזם ממקום זה שאני

עומד: ורבנן מאי. כלומר כיון דלדיין נתת זוהר הרקיע לעתיד לבא [ולגבאי] צדקה נתת אור הכוככים רבון עצמן מאי לאיזה אור יזכו הן: כצאת השמש בגבורתו. דעדיף מכולהו: לפרוש זה מזה. בשוק משום חשדא שלא יחשדו זה לזה שא' מהם יתן לתוך כיסו ולא לכיס של צדקה אבל רשאי לפרוש זה לשער לשאול הצדקה זוה לתנות משום דקרובין זה לזה: פורטין לאחרים. שאם יש בכיס של צדקה פרוטות ורוצה לחלפן בסלע כסף פורטין לאחרים חלפי לאחרים ולא לעצמן שלא יחשדום שמרורחים בצדקה: אין מונין אותן שחים שתים. כשפורטין לאחרים אלא מונה אחת שלא יטעה: לא יחיב מר. רבה: אציפי, אמחצלאות שפורסין על כותלי בית הכנסת והיו קנויות מצדקה: מחצלאות. ששוכבין עליהן עניים: עביד חד.

פדיוז שבוים מצוה רבה היא אמר ליה רבא לרבה בר מרי מנא הא מילתא דאמור רבנן דפריון שבוים מצוה רבה היא א"ל דכתיב יוהיה כי יאמרו אליך אנה נצא ואמרת אליהם בוהיה אמר ה' אשר למות ואשר לחרב לחרב ואשר לרעב לרעב ואשר לשבי לשבי ואמר רבי יוחנן כל המאוחר בפסוק זה קשה מחבירו חרב קשה ממות שאי בעית אימא קרא ואי בעית אימא סברא אי בעית אימא סברא האי קא מינוול והאי לא קא מינוול ואבע"א קרא יקר בעיני ה' המותה לחסידיו רעב קשה מחרב איבעית אימא (6) סברא האי קא מצמער והאי לא קא מצמער איבעית אימא קרא ימובים היו חללי חרב מחללי רעב שבי [קשה מכולם] דכולהו איתנהו ביה: תנו רבנן באקופה של צדקה נגבית בשנים ומתחלקת בשלשה נגבית בשנים ישאין עושים שררות על הצבור פחות משנים ומתחלקת בשלשה כדיני ממונות יתמחוי נגבית בשלשה ומתחלקת בשלשה שגבויה וחלוקה שוים יתמחוי בכל יום קופה מערב שבת לערב שבת התמחוי לעניי עולם קופה לעניי העיר יורשאים בני העיר לעשות קופה תמחוי ותמחוי קופה ולשנותה לכל מה שירצו זורשאין בני העיר להתנות על המרות ועל השערים ועל שכר פועלים ולהסיע על קיצתן אמר מר אין עושין שררות על הצבור פחות משנים מנא הני מילי אמר רב נחמן אמר קראַ ⁴והם יקחו את הזהב וגו' שררות הוא דלא עבדי הא הימוני מהימן מסייע ליה לרבי חנינא דאמר רבי חנינא מעשה יומינה רבי שני אחין על הקופה מאי

שררותא דאמר רב נחמן אמר רבה בר משוס דמונני להו ממעות הקופה: אבוה לפי דישממשכנין על הצדקה ואפילו בע"ש איני והא כתיב זופקדתי על כל לוְחציו ואמר ר' יצחק בר שמואל בר מרתא משמיה דרב ואפי' על גבאי צדקה לא קשיא יהא דאמיד הא דלא אמיד סכי הא דרבא אכפיה לרב נתן בר אמי ושקיל מיניה ארבע מאה זוזי לצדקה סכי יוהמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע וגו' יי(המשכילים יזהירו כזוהר הרקיע) זה דיין שדן דין אמת לאמתו ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו גבאי צדקה במתניתא תנא והמשכילים יזהירו כזוהר הרקיע זה דיין שדן דין אמת לאמתו וגבאי צדקה ומצדיקי הרבים ככוכבים לעולם ועד אלו מלמדי תינוקות כגון מאן אמר רב כגון רב שמואל בר שילת דרב אשכחיה לרב שמואל בר שילת דָהוה קאי בָגינתא א"ל שבקתיה להימָנותך אמר ליה © הא תליםר שנין דלא חזיא לי והשתא נמי דעתאי "עלויהו "ורבגן מאי אמר רבינא יואוהביו כצאת השמש בגבורתו ת"ר שלגבאי צדקה אינן רשאין לפרוש זה מזה אבל פורש זה לשער וזה לחנות "מצא מעות בשוק לא יתנם בתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו יטלם כיוצא בו יהיה נושה בחבירו מנה ופרעו בשוק לא יתננו לתוך כיסו אלא נותנן לתוך ארנקי של צדקה ולכשיבא לביתו ישלם יתנו רבנן יגבאי צדקה שאין להם עניים לחלק פורטין לאחרים ואין פורטין לעצמן "גבאי תמחוי שאין להם עניים לחלק מוכרין לאחרים ואין מוכרין לעצמן "מְעות של צדקה אין מונין אותן שתים ש אלא אחת אחת אמר אביי מריש לא הוה יתיב מר אציפי דבי כנישתא כיון דשמעה להא דתניא ולשנותה לכל מה שירצו הוה יתיב אמר אביי מריש הוה עביד מר תרי כיסי חד לעניי דעלמא וחד לעניי דמתא כיון דשמעה להא דאמר ליה שמואל לרב תחליפא בר אבדימי עביד חד כיסא

דהאי קרא דהמשכילים יוהירו כווהר הרקיע היינו רקיע שעל ראשי החיות שמזהירין מכוכבים שאורו כאור החמה והאי דקאמר ורבנן מאי אמר רבינא ואוהביו כלאת השמש היינו שמש של עתיד לבא דהוא שבעתים כאור שבעת הימים ואור שבעת ימי בראשית

היה שבעתים מאור חמה של עכשיו ה כדמפרש תרגום של רני ושמחי (זכריה ב):

ונתמעט בתמחוי לעניי כל למנות על הקופה והיינוג) מאי שררות איכא בגבאי צדקה הואיל דדבר קצוב הוא ונותנין ברצון: ממשכנין. אם מעכב ליתן צדקה

א) נראה דל"ל וליכא רק שררומא בעלמא: ב) נראה דל"ל וע"פ הרוב נותרין כולן בשוה או דל"ל וקרוב שנותנין כולן בשוה כל"ל: ג) נראה

תורה אור השלם

ו ְוְהָיָה כִּי יֹאמְרוּ אֵלֶיףְ 1 אָנָה נְצֵא וְאָמֶרְתְּ אֲלִיהָם בָּה אָמֵר יְיִ אֲשֶׁר לְּמָוֶת לְמָּוֶת וְאֲשֶׁר לְחָרֶב לְחָרֶב וְאֲשֶׁר לְרָעָב וְאֲשֶׁר לְשֶׁבִי לַשֶּׁבִי: ירמיהו טו ב לַשְׁבִי לַשֶּׁבִי: ירמיהו טו ב ואָשר קועב קועב ואָשר לְשְׁכִי לְשְׁכִי ירמיהו טו ב לְחַסִירְיוּ: תהלים קטו טו 3 טובים הִיוּ חַלְלִי הָרֶב מחַלְלִי רְעַב שַׁהם מְהַלְי רִעב שַׁהם מְהַלָּי הַבְּב

ַרָּיוּ בָנָיו פְּקֶרֶם וַעֲדְתוֹ 5 הָרְקִיע וּמְצָרּיקי הָרְבִּים הַרְקִים לְעוֹלְם וְעָד: דניאל יב ג 1 אַרְדוֹ בָּל אוֹיְבֶיף יְיִ

י בן אברו בצאת השכני בּגְבָרְתוֹ וַתְּשָׁלְּט הָאָרֶץ אַרְבָּעִים שָׁנְה: שופטים ה לא

גליון הש"ם

הגהות הב"ח